תורה אור

משמע מים המחוברים יחד
*במים=במי מקוה "כל בשרו"=מים שכל גופו
עולה בהן, וכמה הן? אמה על אמה ברום
שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה-ארבעים
עשר על עשר ברום חמש 19 אמות 500
סאה; כמה הוו להו? חמש מאה גרמידי: לתלת ← עמ' א
450(קשה) 50 מקוואות אמות 150 מקוואות
מאה, מאה, למאה וחמשין, חמשין, בארבע
(5x10x10) לעשות מהן 150 מקוואות דנמצא 500 אמות
מאה וחמשין סגיא? דתני מילי ברבועא, ים
לכן יהיו פחות מחמש מאות
שעשה שלמה עגול היה, *מכדי כמה מרובע
זו חשבון מס' המקוואות שיש ב500 פחות רבע עי' חשבון (*) 19?
יתר על העגול? רביע, לארבע מאה-מאה
125 (קשה)
למאה-עשרים וחמשה, הני מאה ועשרים
ור' חייא תני דמאה חמישין הוו
וחמשה הוו להו? תני רמי בר יחזקאל: ים שעשה שלמה שלש אמות תחתונות
(מאה מקוואות) 150 אמה = חמישים מקוואות (שאלה) עליונות מרובעות
מרובעות ושתים עליונות עגולות; נהי דאיפכא לא מצית אמרת "דשפתו עגול"
מנין ששתים עליונות- ואם אומרים הפוך יהיו יותר מ-150 מקוואות
כתיב אלא אימא חדא? לא סלקא דעתך דכתיב °"אלפים בת יכיל" בת-במה"א
אלפים בת= 6000 סאה כור= 30 סאה ממילא עשירית כור= 3 סאה= בת
הויא? שלש סאין דכתיב °"מעשר הבת מן הכור" דהוה להו שיתא אלפי גריוי
תוס
והא כתיב °מחזיק בתים שלשת אלפים? ההוא לגודשא, *אמר אביי שמע מינה
האי גודשא תלתא הוי *ותנן נמי *שידה תיבה ומגדל כוורת הקש וכוורת הקנים
ובור ספינה אלכסנדרית אע"פ שיש להן שולים והן מחזיקות ארבעים סאה
בלח שהן כוריים ביבש טהורין: **מתני'** °לחיין שאמרו גובהן עשרה טפחים
ורחבן ועוביין-כל שהוא, ר' יוסי אומר רחבן ג' טפחים: **גמ'** לחיין שאמרו כר
ב' לחיין ① דמתניתין
לימא תנן סתמא כר"א *דאמר לחיין בעינן? לא, מאי "לחיין" ② לחיין דעלמא, אי הכי
קורה נמי ניתני קורות? ומאי קורות קורות דעלמא? הכי קאמר אותן לחיין שנחלקו
בהן ר' אליעזר וחכמים גובהן עשרה טפחים ורחבן ועוביין כל שהוא *וכמה
כל שהוא? תני רבי חייא *אפילו כחוט הסרבל תנא *עשה לחי לחצי מבוי אין לו
אלא חצי מבוי פשיטא? אלא אימא *יש לו חצי מבוי הא נמי פשיטא? מהו דתימא
ליחוש דילמא אתי לאישתמושי בבוליה, קמ"ל. אמר רבא *עשה לחי למבוי
-2- -1-
והגביהו מן הקרקע שלשה -או- שהפליגו מן הכותל שלשה לא עשה ולא כלום,
עד ד' טפחים
אפילו לרשב"ג דאמר *אמרינן לבוד הני מילי למעלה אבל למטה כיון דהויא
מחיצה שהגדיין בוקעין בה לא קאמר: ר' יוסי אומר רחבן ג' טפחים: אמר רב
① ②
①יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי לא *בהילמי ולא בלחיין,
דאין הלכה כר' יוסי
אמר ליה רב הונא בר חיננא: בהילמי אמרת לן, בלחיין לא אמרת לן, מאי שנא
-2- שלא פוסקים כר' יוסי -1-
בהילמי-דפליגי רבנן עליה, לחיין נמי פליגי רבנן עליה? א"ל שאני לחיין משום
כר' יוסי-
⑪דקאי רבי כוותיה, רב רחומי מתני הכי: אמר רב יהודה בריה דרב שמואל [בר
-2- -1-
שילת] משמיה דרב אין הלכה כרבי יוסי לא בהילמי ולא בלחיין, א"ל אמרת?
אמר להו לא, אמר רבא האלהים אמרה, וגמירנא לה מיניה! ומאי טעמא קא
Ⓐ הדר ביה? משום דר' יוסי *נימוקו עמו, אמר ליה ~~רבא בר רב חנן~~ לאביי הילכתא
בלחיין מה נהגו העם - וכבר נהגו בלחי משהו
מאי, א"ל פוק חזי מאי עמא דבר איכא דמתני לה אהא *השותה מים לצמאו
אומר *שהכל נהיה בדברו ר' טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן *על כל
Ⓑ מה שבראת א"ל ~~רב חנן~~ לאביי הילכתא מאי? א"ל *פוק חזי מאי עמא דבר/
איתמר

במים. משמע מים מחוברין יחדיו: **כמה הוו להו**. להך עשר על עשר ברום חמש אמות כמה גובה יש בהן באמה על אמה ברבועו של מקוה: **פ"ק גרמידי**. כיצד חלקהו לעשר רצועות הרי לכל רצועה עשר אמות אורך ברוחב אמה ורום חמש חתכם לחתיכות של אמה אמה הרי מאה חתיכות של אמה על אמה ברום חמש אמות שים זו על זו אמה על אמה ברום חמש הוה ת"ק אמות: **לתלת מאה**. גובה: **מאה**. מקוואות שלש אמות למקוה: **הני מילי ברבועא**. אם היה מרובע שיהא בו אורך ורוחב נמדדין כבאמצעיתו ויהו רצועותיו שוות בי' י' אמות לרצועה כדפרישית: **ים שעשה שלמה עגול היה**. כדכתיב "עגול סביב" ומאחר שאין אורך הרצועות עשר אמות אלא רצועה האמצעית לבדה דכל דבר עגול רחב באמצעיתו וקצר לכל צדדיו: **מכדי כמה מרובע יתר על העגול רביע**. דהא כל עיגול שרחבו אמה יש בו היקף שלש אמות כדתנן במתני' ואם היה מרובע אמה בכל אמה היה לו היקף ד' אמות אמה לכל רוח נמצא מרובע יתר על העגול רביע הלכך האי ים עגול דשלמה בחמש מאות אמין במרובע בעינן לבצורי רבעא מינייהו דממעיט להו לארבע מאה לתלת מאה דהיינו מאה מקוואות ובמאה אמין דאשתייר הוו עשרים וחמש מקוואות ארבע אמות למקוה דהני ארבע מאה הוא דהוו שארי אמות קצרות הן: **שלש אמות תחתונות מרובעות**. ויש בהן י' רצועות של י' על י' שהן מאה אמה ברום ג' ברוחב אמה דהיינו תלת מאה אמין גובה באמה על אמה והן ק' מקוואות: **וב' עליונות עגולות**. ואי הוו מרובעות הוו להו מאתן גרמידי השתא דהוין עגולות כי בצרת ריבעא פשו להו ק"נ דהוין נ' מקוואות: **נהי דאיפכא לא מצית אמרת**. דליהוי התחתונות עגולות ועליונות מרובעות דשפתו עגול כתיב אלא שתים עגולות מנא לן דילמא חדא הוא דהויא עגולה ותו לא וטפי מק"נ מקוואות הוא מחזיק: **לא סלקא דעתך**. שיהא מחזיק יותר מק"נ מקוואות: **מעשר הבת מן הכור**. כור=שלשים סאין וכי האי הבת מעשר דיליה אשתכח דג' סאין הויא: **דהוו להו**. הנך אלפים בת: **ו' אלפים סאין**. שהן ק"נ מקוואות ד' אלפים הוי מ' מאות סאין שהן ק' מקוואות של מ' סאין ואלפים סאין נ' מקוואות: **מחזיק בתים שלשת אלפים**. בים שעשה שלמה כתיב בדברי הימים: **לגודשא**. כשמודדין בו יבש: **שידה**. כמין ארגז תלוי בעגלה למרכב נשים חשובות: **מגדל**. מגטפייר: **ובור ספינה אלכסנדרית**. עושה בה כמין בור ונותן שם מים מתוקים: **טהורין**. לפי שגדולים יותר מדאי ואין תורת כלי עליהן שהרי אין מטלטלין מלא וריקן: **שהן כוריים ביבש**. שאדם יכול לגדוש אלמא גודשא תילתא וכלי שגובהו כחצי ארכו ורחבו קאמר כים: **מתני'**: **גמ' לחיין דעלמא**. אכל מבואות קאי: **אי הכי**. רישא דקתני הקורה שאמרו ס' ליתני נמי הקורות שאמרו ואימא מאי קורות קורות דעלמא: **לחיין שנחלקו בהן ר"א וחכמים**. דלר"א תרתי ולרבנן חדא והא שיעורן כדמפרש מיהו שמעא לא כמר דייקא ולא כמר דייקא: **כחוט הסרבל**. קו"ש: **לחצי מבוי**. שהכניס הלחי לפנים הרבה עד חצי ארכו של מבוי כזה: **אין לו אלא חצי מבוי**. שאסור להשתמש אלא מן הלחי ולפנים: **יש לו**. דאין לו לא איצטריך לאשמעינן אלא הא אתא לאשמעינן דהשתא ולפנים מיהא מותר להשתמש: **בבוליה**. כגון קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת לכותל אחר דאיפליגו בה רשב"ג ורבנן (לעיל ט"ו): **הילמי**. במסכת שבת בפרק שמנה שרצים [דף קח:] הילמי שלמוריי"א בלע"ז: **משום דקאי רבי כוותיה**. לעיל והא דתני חדא בר מכיומי רבי היא וסבר לה כר' יוסי כדאוקימנא בחצר קטנה שנפרצה לגדולה: **נימוקו עמו**. טעמי ראיותיו מביא לו בכל מקום במסכת גיטין (ד' סז.) מני שבחן של חכמים והא שבחו של רבי יוסי: **הילכתא מאי**. בלחיין: **עמא דבר**. מה נהגו העם וכבר נהגו בלחי משהו: **אהא**. לאפוקי מאן דהנקטיה אומלא: **שהכל נהיה בדברו**. לפניו, ולאחריו לא כלום: **ר"ט אומר בורא נפשות רבות**. ואני שמעתי דר"ט בא לחייב אף ברכה לאחריו בורא נפשות רבות ולא נהירא (א) דאמרינן במס' נדה (ד' נא:) יש טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו ואמרינן לאתויי *מאי והאיכא ורב פפא דמברך אמים ס' ולא אמרינן ורבי טרפון דמחייב אמים מאי איכא למימר אלא נראה לי דרבי טרפון אלפניו קאמר:

העומד

כמה מרובע יתר על העגול רביע. מפורש בכילד מעברין (לקמן ד' נו:): **שרים** גודשא תלתא. אומר ר"ת דנפקא מינה לענין מקח וממכר אם התנה לתת לו סאה גודשא או לתקן לו כלי המדה: **פוק** חזי. פ"ה וכבר נהגו בלחי משהו וכיון דאין הלכה כרבי יוסי בלחי כ"ש בהילמי דאפילו רב הונא בר חיננא דפליג בלחיים מודה בהילמי ושרי לעשות מי מלח בשבת בשביל ליתן על עופות צלויין ואם טוחן מלח על עופות ואח"כ טוחן משקין עליהם הוי שרי אפילו לרבי יוסי שהשמנונית ממתיק את המלח כדתנן בפ' שמנה שרצים (שבת ד' קח:) ואלו הן מי מלח המותרים נותן שמן בתחילה לתוך המים או לתוך המלח:

פו א מיי' פ"ג מהלכות כלים הלכה ב :

פז ב מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה יב טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף ג :

פח ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף לג :

פט ד מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף י :

צ ה מיי' פ"ח מהל' ברכות הלכה א סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רד סעיף ז :

נושא:
עניני לחי
1. מספר לחיין דבעינן.
2. שיעור לחי [תוספתא פ"א]
3. לחי שהועמד בחצי מבוי
4. לחי שהגביהו ג' טפחים מן הקרקע או הרחיקו מן הכותל ג' טפחים

[לקמן מו:]

שבת קח:

נושא:
אם לפסוק כר' יוסי
1. בלחיין (דבעי שניים)
2. בהכנת הילמי בשבת

תת נושא: ~~מבנה~~
◇ פסק של פוק חזי מאי עמא דבר- ב' לשונות

ברכות מד:

ד' תיבות אלו מיותרים גם במשנה דברכות מד. אינן ועיין בביאור לא"ח מהגאון מהרא"ו ז"ל סי' תנט ס"ק ה

[לעיל ד:וש"נ]

חשבון (*)
כמה מקוואות יש בחמש מאות פחות רבע?
◇ מציין מס' שמוזכר בגמרא
500
◇100◇ ◇400◇
75 300 פחות רבע
◇25◇ ◇100◇ כמה מקוואות

[ב"ב כו. קא: לקמן ט:נו.פו: סוכה ח. אהלות פי"ב מ"ו]

*40 סאה = 1 מקוה
6000 סאה = 150 מקוה

שבת לה. וקנ"ח

שבת לה. כלים פט"ו מ"א אהלות פ"ח מ"א ומ"ג

לעיל יא:

[ב"ב קנ. חולין קכד. קלו: נדה ט:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' טרפון וכו' ולא נהירא נ"ב עומר דקאי ר' טרפון אלא אלפניו לא אלאחריו ואמרינן במס' נדה :

[לקמן נה. וע"ש פרש"י גיטין סז. בכורות לו.]

[שם מה:וש"נ]

גליון הש"ס

גמ' אפילו כחוט הסרבל. עי' לקמן דף פ ע"ב תד"ה אבל קורה. ובתה"ד סי' עד :

דף י. ודף יג.

[ג"ל מ"א]

◆

רבינו חננאל

כבין שפת כוס פרח שושן. וכיון דהוא משהו לא חשיב ליה. תני ר' חייא ים שעשה שלמה מחזיק ק"נ מקוה טהרה. דתניא ורחץ את בשרו במים מי מקוה. כל בשרו. מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש. ושיערו חכמים מ' סאה. (מורם לחשוב) [ומוה צא וחשוב] הים היאך עולין בו ק"נ מקוה ואמרינן מכדי הים כמה הוי רחבו עשר על עשר וקומתו (ס"ה) [ה']אמה י' אמות על עשר אמות ברוחב בגובה אמה הרי הן ק' אמות בתברייתא ויש בים גובה ה' אמות. כשתוציא לכל אמה גובה בעשר על עשר רוחב ק' אמה אורך בגובה אמה אחת ושיעור המקוה אמה על אמה רוחב ברום ג' אמות. נמצאו בש' אמות ק' מקוה נשתיירו עדיין מחשבון הים ק"ק אמה ק"נ חמשים מקוה היה דיי לים ת"נ למה ג' אמות יתירות. ודחינן כי זה החשבון עשר אמה על עשר אמה אי האמה בתברייתא במרובע אבל בים שהוא עגול אין חשבון זה (כולו) [כלל] ואקשינן אי הכי דמרובע יתר על העגול רביע. הנו חשבינן ת"ק אמה בים במרובע חסר רביע נמצאת מדת העיגול שע"ה אמה. ש' אמה ק' מקוה ושה [ע"ה] אמה כ"ה מקוה בכל שלש אמות מקוה. הנה לא תמצא בים אלא קכ"ה מקוה · איך תני ר' חייא ק"נ מקוה ושנינן ג' אמות התחתונות מרובעות שהן ק' מקוה. וב' אמות העליונות עגולות והן בארבעות ק"ק אמה כשתוציא מהרובעים ג' אמה נשתיירו ק"נ אמה (הך) [היינו] נ' מקוה ג' אמות לכל מקוה ולא יתכן שתאמר העליונות מרובעות דכתיב ושפתו אל שפתו עגול. גם לא יתכן שתאמר דכי פחות מב' אמות הוא העיגול שנא' אלפים בת יכיל והבת היא ג' סאין שנא' מעשר הבת מן הכור. והכור י' איפות. והאיפה ג' סאין וכתיב האיפה והבת תוכן אחד יהיה שנמצא (לאלפים) [ששת אלפים] סאין מכיל הים. והמקוה מ' סאה נמצאו ששת אלפים סאה ק"נ מקוה בכל מקוה מ' סאה ואין חשבון זה עולה אלא כשיהיו ג' אמות התחתונות מרובעות ושתי אמות העליונות עגולות. כתוב אחד אומר אלפים בת יכיל וכתוב אחר אומר שלשת אלפים: ספינה אלכסנדרית אע"פ שיש להם שולים ומחזיקים מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורין. פי' שאינן יכולין לטלטל מלאין וריקנין כוריים הן ס' סאין (כלכור) [כי כור] ל' סאין נמצא היבש כשינגדש שהיו על הלח שאינו יכול להגדש כ' סאה על מ' של לח והוא השליש: **פיסקא** לחיים שאמרו גובהן עשרה טפחים ורחבן ועוביין כל שהוא וכמה כל שהוא תני ר' חייא אפילו כחוט הסרבל פי' חוט הסרבל הוא חוק כפול שתופרין בו הסרבל כדכתיב כפיתו בסרבליהון. תנא עשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי פי' עשה לחי לחצי המבוי לארכו תשתייר חצי המבוי החיצון בלא לחי יש לו להשתמש מן הלחי ולפנים במבוי ולא גזרינן דלמא אתי לאשתמושי אפילו בחיצון. אמר רבא עשה לחי והגביהו מן הקרקע ג' טפחים או הרחיקו מן הכותל ג"ט (סימן) [כיון] דהויא מחיצה שהגדיים בוקעין בה לא עשה כלום. אמרי משמיה דשמואל אין הלכה כר' יוסי בהילמי. ומפורש בשבת פ' שמונה שרצים. אין הלכה כר' יוסי בלחיים דבעי רוחב בל לחי ג' טפחים וא"ל רב הונא בר חיננא אמרת לן בהילמי דאין הלכה כר' יוסי *) (ולא בלחיים). ואמרינן מ"ש והא בין בהילמי בין בלחיים פליגי עליה ואמרו משום דקאי ר' כוותיה בענין חצר גדולה שנפרצה לקטנה ואוקמה גדולה בי"א אמה וקטנה בעשר וכר' דאמר בעינן ב' פסין וסבר לה כר' יוסי דאמר כל פס רחבו ג"ט ומדחזינן דר' קאי כוותיה ותוב [דרב רחומי דמתני'] דרב דאמר רב יהודה משמיה דרב אין הלכה כר' יוסי [לא] בהילמי ולא בלחיים הדר ביה משום דר' יוסי נימוקו עמו. ש"מ הלכתא כוותיה בלחיים. ואביי דאמר לרבא בר רב חנן כרבעא מיניה הלכתא מאי

*) [נ"ל בלחיים לא אמרת לן] .

רב נסים גאון

צריך ולפי דעתו אפי' עליונה למעלה מעשרים אמה ורואין אותה כאילו היא למטה: אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיים ובלחיים היא שאמר ר' יוסי בכאן רחבן ג' טפחים ובהילמי שנו במסכת שבת בפרק ח' שרצים (דף קח) אמר ר' יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה בין מועט :